Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

19 päivänä joulukuuta 2013*

Ennakkoratkaisupyyntö — Direktiivit 90/619/ETY ja 92/96/ETY — Henkivakuutuksen ensivakuutus — Peruuttamisoikeus — Peruuttamisoikeuden käyttöä koskevien edellytysten ilmoittamatta jättäminen — Peruuttamisoikeuden päättyminen vuoden kuluttua ensimmäisen vakuutusmaksun maksamisesta — Yhteensoveltuvuus direktiivien 90/619/ETY ja 92/96/ETY kanssa

Asiassa C-209/12,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesgerichtshof (Saksa) on esittänyt 28.3.2012 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 3.5.2012, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Walter Endress

vastaan

Allianz Lebensversicherungs AG,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit A. Borg Barthet ja M. Berger (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: E. Sharpston,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies M. Ferreira,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 24.1.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Walter Endress, edustajanaan Rechtsanwalt J. Kummer,

— Allianz Lebensversicherungs AG, edustajinaan Rechtsanwalt J. Grote ja Rechtsanwalt M. Schaaf,

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja J. Kemper,

— Euroopan komissio, asiamiehinään G. Braun ja K.-P. Wojcik,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.7.2013 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee henkivakuutuksen ensivakuutusliikettä koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, säännöksistä, joilla helpotetaan palvelujen tarjoamisen vapauden tehokasta käyttämistä, sekä direktiivin 79/267/ETY muuttamisesta 8.11.1990 annetun toisen neuvoston direktiivin 90/619/ETY (EYVL L 330, s. 50), sellaisena kuin se on muutettuna henkivakuutuksen ensivakuutusta koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta sekä direktiivien 79/267/ETY ja 90/619/ETY muuttamisesta 10.11.1992 annetulla neuvoston direktiivillä 92/96/ETY (kolmas henkivakuutusdirektiivi) (EYVL L 360, s. 1; jäljempänä toinen henkivakuutusdirektiivi), 15 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan, luettuna yhdessä kolmannen henkivakuutusdirektiivin 31 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Walter Endress ja Allianz Lebensversicherungs AG (jäljempänä Allianz) ja joka koskee sitä, että Endress oli peruuttanut Allianzin kanssa tekemänsä henkivakuutussopimuksen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Toinen ja kolmas henkivakuutusdirektiivi on kumottu ja korvattu henkivakuutuksesta 5.11.2002 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2002/83/EY (EYVL L 345, s. 1), joka puolestaan on sittemmin kumottu ja korvattu 1.11.2012 alkaen vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta 25.11.2009 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/138/EY (Solvenssi II) (EUVL L 335, s. 1). Kun kuitenkin otetaan huomioon pääasiassa kyseessä olevan henkivakuutussopimuksen tekopäivä, asian ratkaisun kannalta merkityksellisiä ovat edelleen toisen ja kolmannen henkivakuutusdirektiivin säännökset.

Toinen henkivakuutusdirektiivi

4 Toisen henkivakuutusdirektiivin 11. perustelukappaleen mukaan ”henkivakuutussopimuksen vakuutuksenottajalle olisi annettava mahdollisuus peruuttaa sopimuksensa määräajassa, joka on 14–30 päivän pituinen”.

5 Toisen henkivakuutusdirektiivin 15 artiklan 1 kohdassa säädettiin seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on määrättävä, että vakuutuksenottajalla, joka tekee yksilöllisen henkivakuutussopimuksen, on oikeus peruuttaa sopimus määräajassa, joka on 14–30 päivää siitä, kun hän sai tiedon sopimuksen tekemisestä.

– –

Peruutuksen muut oikeusvaikutukset ja sen edellytykset määräytyvät sopimukseen – – sovellettavan lain perusteella; tämä koskee erityisesti menettelytapoja, joita käyttäen vakuutuksenottajalle ilmoitetaan sopimuksen tekemisestä.

– –”

Kolmas henkivakuutusdirektiivi

6 Kolmannen henkivakuutusdirektiivin 23 perustelukappaleessa todettiin seuraavaa:

”Yhtenäisillä vakuutusmarkkinoilla kuluttaja voi valita useammista ja erilaisista sopimuksista; voidakseen saada täyden hyödyn tästä monipuolisuudesta ja lisääntyvästä kilpailusta kuluttajalle on annettava kaikki tarpeelliset tiedot, jotta hän voi valita tarpeisiinsa sopivimman sopimuksen; tämän tiedottamisen tarpeellisuus on sitäkin tärkeämpää, koska sitoumusten kesto voi olla hyvin pitkä; sen vuoksi on suotavaa yhteensovittaa vähimmäismääräykset, jotta kuluttaja saa selkeän ja tarkan tiedon hänelle tarjottujen tuotteiden keskeisistä ominaispiirteistä sekä tiedot niistä toimielimistä, joille vakuutuksenottajien, vakuutettujen tai edunsaajien valitukset voi osoittaa”

7 Saman direktiivin 31 artiklan 1 ja 4 kohdassa säädettiin seuraavaa:

”1. Ennen vakuutussopimuksen tekemistä vakuutusyrityksen on ilmoitettava vakuutuksenottajalle vähintään ne tiedot, jotka ovat liitteessä II olevassa A kohdassa.

– –

4. [Kyseessä oleva] jäsenvaltio antaa tämän artiklan ja liitteen II täytäntöönpanoa koskevat yksityiskohtaiset määräykset.”

8 Direktiivin II liitteessä, jonka otsikkona oli ”Vakuutuksenottajille annettavat tiedot”, säädettiin seuraavaa:

”Seuraavat tiedot, jotka on annettava tiedoksi vakuutuksenottajalle joko (A) ennen sopimuksen tekemistä tai (B) sopimuksen voimassaoloaikana, on ilmoitettava selkeästi ja täsmällisesti kirjallisina ja niiden on oltava annettu [kyseessä olevan] jäsenvaltion virallisella kielellä.

– –

A. Ennen sopimuksen tekemistä

– –

a. 13
tiedot vakuutuksen peruuttamiseen käytettävissä olevasta ajasta ja peruuttamisoikeuden käyttämisestä;

– –”

Direktiivi 85/577/ETY

9 Muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20.12.1985 annetun neuvoston direktiivin 85/577/ETY (EYVL L 372, s. 31) neljännen perustelukappaleen mukaan ”muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa solmittujen sopimusten erityispiirteenä on, että – – kuluttaja ei ole valmistautunut [näihin sopimusneuvotteluihin, eikä] ole osannut [niitä] odottaa; usein kuluttaja ei voi vertailla tarjouksen laatua ja hintaa muihin tarjouksiin – –”.

10 Saman direktiivin viidennessä perustelukappaleessa todetaan, että ”kuluttajalla tulisi olla peruuttamisoikeus – – jotta hän voisi arvioida sopimuksen aiheuttamia velvoitteita”.

11 Direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kuluttajalla on oikeus peruuttaa sitoumuksensa antamalla peruuttamisilmoitus määräajassa, joka on vähintään seitsemän päivää 4 artiklassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta, ja noudattaen kansallisen lainsäädännön mukaista menettelyä. Määräajan noudattamiseksi riittää peruuttamisilmoituksen lähettäminen ennen kyseisen määräajan päättymistä.”

Saksan oikeus

12 Vakuutussopimuslain (Versicherungsvertragsgesetz, jäljempänä VVG) 5a § on kumottu 1.1.2008 alkaen. Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan siinä säädettiin seuraavaa:

”1. Jos vakuutuksenantaja ei ole antanut vakuutuksenottajalle hakemusta tehtäessä vakuutusehtoja tai [sovellettavissa säännöksissä] tarkoitettua kuluttajainformaatiota, sopimusta pidetään vakuutuskirjan, vakuutusehtojen ja muun sopimuksen sisällön osalta merkityksellisen kuluttajainformaation perusteella tehtynä edellyttäen, että vakuutuksenottaja ei 14 päivässä asiakirjojen antamisesta ole ilmoittanut kirjallisesti vastustavansa sen tekemistä. – –

2. Määräaika alkaa kulua vasta, kun vakuutuksenottaja on saanut vakuutuskirjan ja kaikki 1 momentissa tarkoitetut asiakirjat ja kun hänelle on vakuutuskirjaa luovutettaessa ilmoitettu kirjallisesti ja painoteknisesti selvällä tavalla vastustamisoikeudesta sekä määräajan alkamisesta ja kestosta. – – Ensimmäisestä virkkeestä huolimatta vastustamisoikeus raukeaa joka tapauksessa yhden vuoden kuluttua ensimmäisen vakuutusmaksun suorittamisesta.

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

13 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan Endress halusi tehdä Allianzin kanssa henkivakuutussopimuksen, joka tulisi voimaan 1.12.1998. Hän sai yleiset vakuutusehdot ja kuluttajatiedotteen vasta sitten, kun Allianz lähetti hänelle vakuutussopimuksen. Päättäessään näin tehdä sopimuksen Endressin kanssa Allianz ei ilmoittanut hänelle riittävällä tavalla oikeuksista, jotka hänelle on taattu VVG:n 5a §:n nojalla.

14 Edellä mainitun henkivakuutussopimuksen mukaisesti Endressin oli maksettava vuosittaista vakuutusmaksua viiden vuoden ajan joulukuusta 1998 alkaen, ja tämän vastineena Allianzin oli maksettava hänelle eläkettä 1.12.2011 alkaen. Endress kuitenkin ilmoitti Allianzille 1.6.2007 irtisanovansa sopimuksen päättyväksi 1.9.2007. Syyskuussa 2007 Allianz maksoi hänelle henkivakuutussopimuksen takaisinostoarvon, joka oli pienempi kuin yhteenlasketut vakuutusmaksut korkoineen.

15 Endress käytti 31.3.2008 päivätyllä kirjeellä VVG:n 5a §:n mukaista vastustamisoikeuttaan. Hän pyysi Allianzia palauttamaan korkoineen kaikki vakuutusmaksut, joista on vähennetty jo palautettu takaisinostoarvo.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi Endressin kanteen, jolla tämä pyrki saamaan Allianzilta edellä esitetyn lisäpalautuksen. Muutoksenhakutuomioistuin hylkäsi ensimmäisessä oikeusasteessa annetusta tuomiosta tehdyn valituksen.

17 Tämän jälkeen Endress haki muutosta Revision-menettelyssä Bundesgerichtshofissa. Kyseinen tuomioistuin katsoo, että valitus voitaisiin hyväksyä vain, jos vakuutuksenottaja oli VVG:n 5a §:n 2 momentin neljännestä virkkeestä huolimatta säilyttänyt vastustamisoikeutensa, vaikka ensimmäisen

vakuutusmaksun maksamisesta oli kulunut yli vuosi. Tämän suhteen ratkaisevaa on se, onko toisen henkivakuutusdirektiivin 15 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa tulkittava siten, että se on esteenä vastustamisoikeuden käyttämistä koskevan määräajan rajoittamiselle.

18 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [toisen henkivakuutusdirektiivin] 15 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa tulkittava [kolmannen henkivakuutusdirektiivin] 31 artiklan 1 kohdan valossa siten, että sen kanssa ristiriidassa on [VVG:n tosiseikkojen tapahtumahetkellä voimassa olleen toisinnon] 5a §:n 2 momentin neljännen virkkeen kaltainen säännös, jonka mukaan peruuttamis- tai vastustamisoikeus raukeaa viimeistään vuoden kuluttua ensimmäisen vakuutusmaksun maksamisesta, vaikka vakuutuksenottajalle ei ole ilmoitettu hänellä olevasta peruuttamis- tai vastustamisoikeudesta?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

19 Heti aluksi on muistutettava, että kansallisilla tuomioistuimilla ja unionin tuomioistuimella olevien tehtävien selkeään jakoon perustuvan SEUT 267 artiklan mukaan unionin tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan ainoastaan unionin säädöksen tulkinnasta tai pätevyydestä niiden tosiseikkojen perusteella, jotka kansallinen tuomioistuin sille ilmoittaa (ks. vastaavasti mm. asia C-226/08, Stadt Papenburg, tuomio 14.1.2010, Kok., s. I-131, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Samoin on muistutettava, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on tulkita kansallista lainsäädäntöä (ks. mm. asia C-416/10, Križan ym., tuomio 15.1.2013, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

20 Tästä seuraa käsiteltävässä asiassa, että unionin tuomioistuimen on Allianzin kirjallisissa huomautuksissaan ja istunnossa tältä osin esittämistä epäilyksistä huolimatta lähdettävä siitä olettamasta, että – kuten ennakkoratkaisupäätöksestä ilmenee – Endressille ei ole ilmoitettu, tai ei ainakaan ole ilmoitettu riittävällä tavalla hänen peruuttamisoikeudestaan. Unionin tuomioistuinta ei myöskään ole pyydetty käsiteltävässä asiassa ratkaisemaan kysymystä siitä, onko kansallinen säännöstö, joka sisältyy VVG:n 5a §:ään, joka koskee vakuutussopimuksen tekemisen yksityiskohtia niin sanotussa vakuutussopimusmallissa, kokonaisuudessaan arvioituna toiseen ja kolmanteen henkivakuutusdirektiiviin perustuvien velvoitteiden mukainen.

21 Käsiteltävän asian kohde rajoittuu näin ollen sen selvittämiseen, voitiinko toisen henkivakuutusdirektiivin 15 artiklan 1 kohdassa säädetyn peruuttamisoikeuden käyttö rajoittaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella kansallisella säännöksellä yhteen vuoteen siitä hetkestä alkaen, jolloin vakuutuksenottaja maksoi kyseisen vakuutussopimuksen nojalla ensimmäisen vakuutusmaksun, vaikka tälle vakuutuksenottajalle ei ollut ilmoitettu tästä peruuttamisoikeudesta.

22 Tämän suhteen on muistutettava, että vaikka toisessa ja kolmannessa henkivakuutusdirektiivissä ei mainittu sitä tilannetta, että vakuutuksenottajalle ei ole ilmoitettu hänen peruuttamisoikeudestaan, eikä täten myöskään sitä, mikä vaikutus tällä ilmoituksen laiminlyönnillä saattoi olla kyseiseen oikeuteen, toisen henkivakuutusdirektiivin 15 artiklan 1 kohdan kolmannessa alakohdassa säädettiin, että ”peruutuksen muut oikeusvaikutukset ja sen edellytykset [määräytyi]vät sopimukseen – – sovellettavan [kansallisen] lain perusteella”.

23 Jäsenvaltioilla oli täten kiistatta oikeus antaa sääntöjä peruuttamisoikeuden käytön täsmällisistä yksityiskohdista, ja nämä yksityiskohdat saattoivat jo niiden luonteen vuoksi sisältää eräitä rajoituksia kyseiseen oikeuteen. Näitä sääntöjä antaessaan jäsenvaltioiden oli vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kuitenkin huolehdittava siitä, että toisen ja kolmannen henkivakuutusdirektiivin tehokas vaikutus varmistetaan direktiivien tavoitteet huomioon ottaen (ks. vastaavasti mm. asia 48/75, Royer, tuomio 8.4.1976, Kok., s. 497, Kok. Ep. III, s. 79, 73 kohta).

24 Näistä direktiivin tavoitteista on muistutettava, että kolmannen henkivakuutusdirektiivin 23 perustelukappaleessa mainittiin, että ”yhtenäisillä vakuutusmarkkinoilla kuluttaja [voisi] valita useammista ja erilaisista sopimuksista”. Samassa perustelukappaleessa todettiin, että ”voidakseen saada täyden hyödyn tästä monipuolisuudesta ja lisääntyvästä kilpailusta kuluttajalle [olisi] annettava kaikki tarpeelliset tiedot, jotta hän voi valita tarpeisiinsa sopivimman sopimuksen” (asia C-386/00, Axa Royale Belge, tuomio 5.3.2002, Kok., s. I-2209, 28 kohta). Samassa perustelukappaleessa täsmennettiin vielä, että ”tämän tiedottamisen tarpeellisuus on sitäkin tärkeämpää, koska sitoumusten kesto voi olla hyvin pitkä”.

25 Kolmannen henkivakuutusdirektiivin 23 perustelukappaleessa esitetyn tiedonantotavoitteen täyttämiseksi direktiivin 31 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä direktiivin liitteessä II olevan a.13 kohdan kanssa, säädettiin, että ”vähintään” ”tiedot vakuutuksen peruuttamiseen käytettävissä olevasta ajasta ja peruuttamisoikeuden käyttämisestä” on annettava tiedoksi vakuutuksenottajalle ”ennen sopimuksen tekemistä”. Sekä kolmannen henkivakuutusdirektiivin merkityksellisten säännösten systematiikasta että niiden sanamuodosta ilmeni näin ollen selvästi, että direktiivillä pyrittiin varmistamaan, että vakuutuksenottaja saa täsmälliset tiedot muun muassa peruuttamisoikeudestaan.

26 Niinpä on todettava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jossa säädetään, että vakuutuksenottajan oikeus sopimuksen peruuttamiseen päättyy ajankohtana, jolloin hänelle ei ole ilmoitettu tästä oikeudesta, on ristiriidassa toisella ja kolmannella henkivakuutusdirektiivillä tavoitellun olennaisen päämäärän toteutumisen kanssa ja on näin ollen myös niiden tehokkaan vaikutuksen esteenä.

27 Tällaista johtopäätöstä ei voida horjuttaa erityisesti Allianzin esittämällä väitteellä siitä, että oikeusvarmuuden periaate voisi edellyttää pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen säännöksen olemassaoloa. Oikeuskäytännössä on nimittäin tämän suhteen jo todettu, että jos kuluttajalla ei ollut tietoa peruuttamisoikeuden olemassaolosta, hänen oli mahdotonta käyttää kyseistä oikeutta, ja näin ollen oikeusvarmuuteen liittyviin syihin ei voitu vedota sen ajanjakson rajoittamiseksi, jonka kuluessa peruuttamisoikeutta voitiin direktiivin 85/577 nojalla käyttää, siltä osin kuin tämä merkitsi sellaisten oikeuksien rajoittamista, joita kuluttajille oli nimenomaisesti annettu heidän suojelemiseksi niiltä vaaroilta, joita aiheutui siitä, että luottolaitokset olivat päättäneet tehdä sopimuksia muualla kuin toimitiloissaan (asia C-481/99, Heininger, tuomio 13.12.2001, Kok., s. I-9945, 45 ja 47 kohta).

28 Vaikka edellä mainitussa asiassa Heininger annettu tuomio koskee erityisesti muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta annetun direktiivin 85/577 säännöksiä ja vaikka – kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 43 kohdassa – tämän direktiivin sekä toisen ja kolmannen henkivakuutusdirektiivin välillä on huomattavia eroja, yhteisöjen tuomioistuimen kyseisessä asiassa antamassa tuomiossa esittämiä, nyt annettavan tuomion edellä olevassa kohdassa mainittuja toteamuksia voidaan soveltaa pääasiassa kyseessä olevaan säännökseen. Vaarat, jotka kuluttajan kannalta liittyvät sopimuksen tekemiseen toisen sopimusosapuolen toimitilojen ulkopuolella, ovat nimittäin rinnastettavissa vaaroihin, jotka vakuutuksenottajan kannalta liittyvät vakuutussopimuksen tekemiseen ilman kolmannen henkivakuutusdirektiivin 31 artiklan, luettuna yhdessä direktiivin liitteen II kanssa, edellytysten mukaisia tietoja.

29 Yhtäältä on huomattava, että direktiivin 85/577 neljännessä perustelukappaleessa mainitaan muun muassa, että ”usein kuluttaja ei voi vertailla tarjouksen laatua ja hintaa muihin tarjouksiin”, ja viidennessä perustelukappaleessa, että ”kuluttajalla tulisi olla peruuttamisoikeus – – jotta hän voisi arvioida sopimuksen aiheuttamia velvoitteita”. Koska on niin, että vakuutussopimukset ovat oikeudellisesti monimutkaisia rahoitustuotteita, jotka voivat vaihdella huomattavasti niitä tarjoavan vakuutuksenantajan mukaan sekä merkitä tärkeää ja mahdollisesti erittäin pitkäkestoista taloudellista sitoutumista, vakuutuksenottaja toisaalta on vakuutuksenantajaan nähden sellaisessa heikommassa tilanteessa, joka vastaa kuluttajan tilannetta tehtäessä sopimus muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa.

30 Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 46 ja 47 kohdassa, vakuutuksenantaja ei täten voi pätevästi vedota oikeusvarmuutta koskeviin perusteisiin korjatakseen tilanteen, jonka se on itse aiheuttanut sillä, että se on laiminlyönyt unionin oikeuteen perustuvan sen vaatimuksen noudattamisen, jonka mukaan on ilmoitettava tiettyjä tietoja, mukaan luettuna tiedot, jotka koskevat vakuutuksenottajan oikeutta peruuttaa sopimus (ks. analogisesti em. asia Heininger, tuomion 47 kohta).

31 Edellä esitettyjä päätelmiä ei voida kyseenalaistaa myöskään sillä muun muassa Allianzin esiin tuomalla seikalla, että oikeuskäytännön mukaan direktiivin 85/577 5 artiklan 1 kohdassa säädetty peruuttamisoikeus voi päättyä, vaikka kuluttaja on saanut virheellisen tiedon kyseisen oikeuden käyttämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä (ks. asia C-412/06, Hamilton, tuomio 10.4.2008, Kok., s. I-2383, 49 kohta). Kyseisessä asiassa oli kyse siitä, onko kansallinen säännös, jossa säädetään peruuttamisoikeuden päättymisestä kuukauden kuluttua siitä, kun sopimusosapuolet ovat täyttäneet kaikki sopimusvelvoitteensa, yhteensoveltuva mainitun direktiivin kanssa. Nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kyse tällaisesta säännöksestä, koska kansallinen lainsäätäjä ei ole antanut tällaista säännöstä henkivakuutussopimusten osalta.

32 Esitettyyn kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että toisen henkivakuutusdirektiivin 15 artiklan 1 kohtaa on kolmannen henkivakuutusdirektiivin 31 artiklan valossa tulkittava siten, että sen kanssa ristiriidassa on pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jossa myönnetään vakuutuksenottajalle peruuttamisoikeus vain enintään yhden vuoden ajan ensimmäisen vakuutusmaksun maksamisesta, kun vakuutuksenottajalle ei ole ilmoitettu hänellä olevasta peruuttamisoikeudesta.

Tuomion ajalliset vaikutukset

33 Allianz on huomautuksissaan pyytänyt rajoitettavaksi annettavan tuomion ajallisia vaikutuksia siinä tilanteessa, että unionin tuomioistuin katsoo, että toinen ja kolmas henkivakuutusdirektiivi ovat esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle.

34 Pyyntönsä tueksi Allianz toteaa, että nyt annettavalla tuomiolla saatetaan vaikuttaa yli 108 miljoonaan vakuutussopimukseen, jotka on tehty vuosina 1995–2007, ja että näiden sopimusten nojalla on maksettu noin 400 miljardin euron edestä vakuutusmaksuja. Allianz itse on tehnyt noin yhdeksän miljoonaa tämän tyyppistä sopimusta mainittuna ajanjaksona ja saanut vakuutusmaksuja noin 62 miljardia euroa.

35 Ensinnäkin tämän suhteen on muistutettava, että tulkinta, jonka unionin tuomioistuin antaa jostain unionin oikeuden säännöksestä tai määräyksestä, ainoastaan selventää ja täsmentää säännöksen tai määräyksen merkitystä ja soveltamisalaa sellaisena kuin säännöstä tai määräystä olisi pitänyt tulkita ja soveltaa sen voimaantulohetkestä lähtien (ks. em. asia Heininger, tuomion 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Toiseksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomion vaikutusten ajallinen rajoittaminen on poikkeuksellinen toimenpide, joka edellyttää vaaraa vakavista taloudellisista seurauksista, joita aiheutuisi erityisesti vilpittömässä mielessä perustettujen sellaisten oikeussuhteiden lukuisuudesta, jotka perustuvat pätevästi voimassa olevana pidettyyn säännöstöön, ja kun on ilmeistä, että objektiivinen ja huomattava epäselvyys – johon on mahdollisesti myötävaikuttanut myös muiden jäsenvaltioiden tai Euroopan komission toiminta – unionin säännösten ulottuvuudesta on saanut yksityiset ja kansalliset viranomaiset toimimaan unionin oikeuden vastaisesti (ks. mm. asia C-465/11, Forposta ja ABC Direct Contact, tuomio 13.12.2012, 45 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Käsiteltävässä asiassa niistä seikoista, joilla mahdollisesti voitaisiin perustella unionin tuomioistuimen tuomion vaikutusten ajallinen rajoittaminen, on todettava, että Allianz, joka ei ole esittänyt näyttöä tältä osin, on pelkästään maininnut, että niin sanotun vakuutussopimusmallin mukaisessa järjestelmässä on tehty erittäin huomattava määrä vakuutussopimuksia, joiden nojalla maksetut vakuutusmaksut vastaavat kokonaisuudessaan erittäin merkittävää summaa. Allianz ei kuitenkaan ole esittänyt tietoja vakuutussopimusten, joissa vakuutuksenottajalle ei ole ilmoitettu hänen peruutusoikeudestaan, lukumäärästä – käsiteltävän asian kannalta ainoasta merkityksellisestä seikasta –, eikä se ole myöskään esittänyt numerotietoja siitä taloudellisesta vaarasta, joka Allianzille aiheutuu mahdollisuudesta, että kyseessä olevat vakuutuksenottajat peruuttavat nämä sopimukset. Tällaisessa tilanteessa vaaraa vakavista taloudellisista seurauksista ei ole näytetty toteen.

38 Edellytyksestä, joka koskee ”objektiivista ja huomattavaa epäselvyyttä” unionin oikeuden säännösten ulottuvuudesta, on lisäksi todettava, että kolmannen henkivakuutusdirektiivin säännökset eivät – kuten tämän tuomion 22–31 kohdasta ilmenee – jättäneet mitään epäselvyyttä kyseisen direktiivin olennaisesta päämäärästä eli siitä, että vakuutuksenottajalle myönnetään mahdollisuus kaikista seikoista täysin tietoisena peruuttaa henkivakuutussopimus, jos hän katsoo, ettei se vastaa parhaalla mahdollisella tavalla hänen tarpeitaan.

39 Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jolla vakuutuksenottajalle myönnetyn peruuttamisoikeuden käyttö rajoitettiin yhteen vuoteen ensimmäisen vakuutusmaksun maksamisesta alkaen, jos vakuutuksenottajalle ei ollut annettu kolmannen henkivakuutusdirektiivin 31 artiklan mukaisia tietoja, oli selvästi mainitun päämäärän vastainen. Näin ollen ei voida myöskään katsoa, että unionin oikeuden kyseessä olevien säännösten ulottuvuudesta olisi vallinnut ”objektiivista ja huomattavaa epäselvyyttä”.

40 Edellä esitetystä seuraa, ettei tämän tuomion ajallisia vaikutuksia ole rajoitettava.

Oikeudenkäyntikulut

41 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Henkivakuutuksen ensivakuutusliikettä koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, säännöksistä, joilla helpotetaan palvelujen tarjoamisen vapauden tehokasta käyttämistä, sekä direktiivin 79/267/ETY muuttamisesta 8.11.1990 annetun toisen neuvoston direktiivin 90/619/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna 10.11.1992 annetulla neuvoston direktiivillä 92/96/ETY, 15 artiklan 1 kohtaa on viimeksi mainitun direktiivin 31 artiklan valossa tulkittava siten, että sen kanssa ristiriidassa on pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännös, jossa myönnetään vakuutuksenottajalle peruuttamisoikeus vain enintään yhden vuoden ajan ensimmäisen vakuutusmaksun maksamisesta, kun vakuutuksenottajalle ei ole ilmoitettu hänellä olevasta peruuttamisoikeudesta.

Allekirjoitukset